

Benedek József - Kurkó Ibolya

A területi egyenlőtlenségek alakulása és jellemzői Romániában

Romániában a régiók közötti egyenlőtlenségek, akárcsak más államokban, a társadalom térbeliségének alapvető tulajdonságát képezik, amelynek jellemzője, hogy a régiók közötti különbségek nagyságára, valamint a régiók szocio-kulturális alakulásának irányára és pozíciójára vonatkozó változásokat számos tényező határozza meg. A társadalom és gazdaság térben egyenlőtlenül helyezkedik el, melyet nagymértékben befolyásol a regionális és lokális sajátosság, a természeti, társadalmi, kulturális és gazdasági tényezők eltérő megnyilvánulási formája. A gazdasági tevékenységek, a szállítási infrastruktúra, a települések és népesség egyenlőtlen térbeli eloszlása sokszor eltérő, lokálisan vagy regionálisan differenciált fejlődési utat ad meg. Tanulmányunkban a Romániában fellelhető földrajzi és gazdasági szempontú területi egyenlőtlenségeket vizsgáltuk.

Kulcsszavak: Románia, területi egyenlőtlenségek, térbeli gazdaság

JEL-kód: R11

Elméleti háttér

A klasszikus vagy erős termelési tényezők (a tőke, a munkaerő, a technológiai fejlődés) a gazdasági *fejlődés neoklasszikus és postkeynesi elméleteinek, illetve a polarizációs, valamint az exportbázis elméleteknek* az alapját képezik. Ezen elméletek szerint a termelési tényezők kereslete és kínálata határozza meg egy régió gazdasági fejlődését vagy hanyatlását. A beruházott tőke (legyen az helyi vagy külföldi) fontos fejlesztési forrás az új munkahelyek létesítésének, az újonnan létrejövő horizontális gazdasági kapcsolatok által kifejtett multiplikátor hatásoknak, illetve új helyi vagy regionális piacok generálásának köszönhetően. Ezért a különböző helyi, regionális vagy országos szereplők sokszor olyan gazdasági stratégiák kidolgozására és gyakorlatba ültetésére összpontosítanak, melyek bizonyos adó- vagy egyéb kedvezményeket biztosítanak a tőke fejletlen régiókba vonzása céljából. Mindenképpen meg kell említenünk azt az alapgondolatot, miszerint egy bizonyos gazdasági rendszer neoklasszikus szemléletmódja, mely az erőforrások és telephelyek harmonikus, kiegyensúlyozott és racionális elosztását helyezi előtérbe, nem aktuális, és ez a kijelentés érvényes azokra az elméletekre is, melyek központjában a gazdasági kiegyensúlyozottság áll (beleértve egyes evolúciós-történelmi elméleteket is), abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy olyan tökéletes kiegyensúlyozottsági helyzet nem létezik, mely egyidejűleg maximalizálná az összes gazdasági szereplő érdekeit (Plummer, 2000). A fejlődés és a növekedés nem lehet egyforma minden régióban, a kiegyensúlyozottsági helyzetek pedig általában relatívak, nem stabilak. A gazdasági egyensúlyt hirdető elméletek – főképpen a neoklasszikus elméletek – célkitűzése az államok és a régiók növekedési rátájának hosszú távú kiegyenlítése, mely gyakorlatilag nem igazolódott be (Benedek, 2004).

Az új növekedési elméletek, az evolúciós-történelmi elméletek, a szabályozás elmélete, a dinamikus elméletek vagy az új regionalizmus más fejlesztési eszközöket is figyelembe vesznek, sokszor még gazdaságon kívüli eszközöket is, melyek a fejlődés gyenge eszközeiként is ismeretek: a szolgáltatások fejlettségi szintje, a lakhatás színvonala, a telephelyek elérhetősége, kutatási intézmények megléte, a regionális struktúra, azaz a gazdasági fejlődés kulturális, szociális és politikai feltételei, a helyi és regionális piacok (a fogyasztás jellemzői, a jövedelmek szintje, a megtakarítások rátája), a helyi közigazgatás szerepe, az árak szintje, az életszínvonal, a munkaerő minősége, a helyi vagy regionális fejlesztési politika stb.).

Ezek az elméleti síkon történő fejlődések az erős fejlődési eszközökre és a kvantitatív modellekre alapuló értelmezések hiányosságából fakadnak. Napjainkban a gazdaságföldrajzot az evolúciós gazdaság perspektívája dominálja, mely szerint a fejlesztési irányvonalakat a piac által kiválasztott intézmények határozzák meg (Sunley, 2000). Ezzel az alapvető gondolattal összhangban a jelenlegi irányzat arra törekszik, hogy a bizonyos paraméterek (például *output*) mérésen alapuló modelleket kiegészítse a regionális növekedési és fejlődési formák analízisével, azon gazdasági tevékenységek jellemzőinek felmérésével, melyek a növekedés és fejlődés alapjait képezik, valamint a helyi és regionális sajátosságok elemzésével, melyek elősegítik vagy megakadályozzák a fejlődést. Tehát ellentétben az átmeneti makro-strukturális elméletekkel (mint a reguláció elmélete, az evolúciós-történelmi vagy dinamikus elméletek), melyek különböző evolúciós-térbeli növekedési és fejlődési modelleket dolgoznak ki, a jelenlegi meghatározó irányvonal a sajátos regionális (és helyi) növekedési és fejlődési kontextusok elemzésére fektet hangsúlyt. Ez az irányvonal a regionális fejlesztés sajátosságainak és előreláthatatlanságának felismerésén alapszik, mely történelmi sajátosságot kölcsönöz az elemzési módnak, és melynek értelmében az események nem ismétlődhetnek, nem alakíthatóak, csupán váratlan események, illetve helyzettípusok azonosíthatóak be, különböző helyi vagy regionális kontextusokban. Metodológiai szempontból két különböző álláspontot különböztethetünk meg a régióval és regionális fejlesztéssel kapcsolatban (lásd az 1. táblázatot is):

- a *strukturális elméletek* a régiókat globális szempontból közelítik meg, ugyanis a regionális fejlesztést a makrogazdasági és makropolitikai struktúrák, valamint a régió elhelyezkedése egy centrum-periféria típusú hierarchikus rendszerben határozzák meg. Így a régió fejlődését egy strukturálisan és történelmileg meghatározott pályafüggőség határozza meg. Ennek alapján az egyes régiók fejletlenségének oka más régiók fejlettsége. A magasabb gazdasági státusra törekvő régiók fejlődésbeli útját megakadályozza a globális versenyhelyzet, valamint a fejlett régiók dominanciája. Mindez centrum-periféria típusú nemzetközi munkamegosztást eredményez, különböző akkumulációs rátákkal. Ebbe a kategóriába a polarizációs vagy a függőségi elméletek tartoznak.

- a *regionális elméletek* helyi szemléletmódot kölcsönöznek a regionális fejlődésnek, melyben a régió saját személyiséggel rendelkező entitásként jelenik meg, elegendő endogén képességgel ahhoz, hogy egy bizonyos fejlődési pályát határozzon meg. Így a regionális fejlődés forrásait a régiók belső felépítése, valamint az interregionális kapcsolatok képezik. Ebbe a kategóriába soroljuk a dinamikus elméleteket, a regulációelméletet (a regionális szinten alkalmazott típusát), a történelmi-evolúciós elméleteket (Rostow, Friedmann stb.), valamint az új regionalizmust. Ezen elméletek szerint, ahogyan már láthattuk, minden régió, minden állam ugyanazon a többfázisú (vagy többciklusos) történelmi fejlődési folyamaton megy keresztül (az iparosodás előtti társadalomtól az iparosodás utáni társadalomig). Tehát egy hasonló belső regionális struktúra felé vezető konvergens folyamat játszódik le, amelytől azért lehetnek eltérések, sőt ezek az eltérések elég magas számban fordulnak elő. Ezek az eltérések a következők: strukturálisak (a régió belüli differenciált belső struktúrából erednek), történelmi (egy történelmi váratlan fordulat vagy a különböző szabályozási módszerek eredményei), vagy a régiók különböző alkalmazkodási és innovációs képességeiből fakadnak.

Végezetül említést kell tennünk egyes fogalmak létezéséről, melyeket a telephelyelméletekben, valamint az új regionalizmus keretén belül mutatnak be, és melyek alapját az a közös gondolat képezi, mely szerint a gazdasági tevékenységek és a lakosság hajlamosak a szektorális és gazdasági koncentrációra. Az így létrejövő térbeli koncentrációk pedig többet jelentenek, mint az őket felépítő részek összege. Ez a koncentrálódás a cégek számára méretgazdaságok (Krugman) vagy versenyelőny (Porter) kialakítását teszi lehetővé. A piacokhoz és az input tényezőkhöz való közelség minimumra csökkenti a termelési költségeket, és olyan külső tényezők létrejöttét teszi lehetővé, melyekből a teljes hálózat hasznot húz.

1. táblázat: A regionális fejlesztési elméletek szintézise

Elmélet	Interregionális különbségek	A regionális fejlesztés mechanizmus
Új gazdasági földrajz	Növekednek és fennmaradnak	- az ipari tevékenységek koncentrációja, ezt a következők okozzák: a méretgazdaság, szállítás költségei és a kereslet; - az ipari munkaerő mobilitása
A fejlődés neoklasszikus elméletei	Csökkennek, regionális homogenizáció tendenciája	- az erős termelési tényezők (tőke, technológia, munka) mobilitása
Az endogén gazdasági fejlődés új elméletei	Megmaradnak, vagy nőnek a hallgatólagos tudás bizonyos régiókban való koncentrálódás miatt.	- technológiai fejlődés; - a humán erőforrásba való beruházás; - a tanulás hatásai
Postkeynesi elméletek	Csökkennek, a beruházások többszörös térbeni hatásának köszönhetően	- a beruházások és ezek multiplikátor hatásai
Az exportbázis elmélete	Csökkennek, az exportra irányuló tevékenységek eredményeképpen	- beruházások az exporttevékenységekbe; - a külső kereslet növekedése
Polarizációs (függőségi) elméletek	Növekednek, a fejlődésbeli előnyök felhalmozódnak, a különbségek nagysága az államok világgazdaságban betöltött helyzetétől függ	- polarizációs hatások, abszorpció és diszperzió hatások közötti kapcsolat; - állami beavatkozás
Evolucionista történelmi elméletek	Csökkennek, kiegyensúlyozottsági helyzetre való törekvés, lineáris progresszív fejlődés	- beruházások; - fordított polarizáció, integráció
Regulációelmélet	Megmaradnak, pályafüggőség	- akkumulációs rendszer (az állam és különböző intézmények közötti kompromisszum); - szabályozási módozat
Dinamikus fejlődési elméletek	Növekszenek, új egyenlőtlen-ségek alakulnak ki	- ciklikus technológiai innovációk a motrikus ipari ágazatokban; - alkalmazkodás
Új regionalizmus	Csökkennek, a régiók innovációs képességének következtében	- vertikális szétválasztás és a cégek térbeli agglomerációja; - helyi és regionális termelési hálózatok kialakulása; - innováció, tanulás

Forrás: Benedek, 2004

A térbeli koncentrációk dinamikáját, típustól függetlenül, azok innovációs potenciálja határozza meg, valamint a használt technológiák által meghatározott fejlődési pályák, illetve az új piacrészek elfoglalására való képesség.

A gazdaság és a lakosság térbeli koncentrációját különbözőképpen nevezik meg: térbeli agglomerációk vagy agglomerációs (felhalmozási) gazdaságok (Krugman), klaszterek (Porter), vagy ipari körzetek (új regionalizmus). A következőkben szintetizálva bemutatjuk az említett fogalmak közötti hasonlóságokat és különbségeket. Az első különbség az agglomerációs gazdaságok (térbeli agglomerációk), klaszterek és ipari körzetek között a hivatkozással használt *térbeli kategóriákban* rejlik. Így míg az agglomerációs gazdaságok (a fogyasztók, háztartások és a mellettük levő cégek) kiterjedt és gazdaságilag változatos városi régiókban való tömörülésen alapulnak, addig a klaszterek vidéki régiókban és más típusú régiókban is kialakulhatnak, az ipari körzetek pedig közepes vagy kis kiterjedésű, gazdaságilag szakosodott városi régiókat foglalnak magukban. Második nagy különbség a *szektorális-gazdasági* természetű: a területi agglomerációk gazdasága intenzív technológiát használó szolgáltatásokon és ipari ágazatokon alapszik, az ipari körzetek fogyasztásra gyártó ipari ágazatokra támaszkodnak (textilipar, fafeldolgozó ipar stb.), míg a klaszterek a legrugalmasabbak, és minden gazdasági ágazatban jelen vannak. Egy másik lényeges különbség a *gazdasági tevékenységek megszervezéséből* következik: míg az ipari körzetek kizárólag globálisan is versenyképes, helyi vagy regionális kis és közepes cégek hálózatán alapulnak, valamint nagy cégeket, illetve transznacionális kooperációkat is magukban foglalnak. Ezekből következnek a *regionális fejlesztés* és a *regionális politika* szempontjából lehetséges különböző perspektívák: míg a fejlődés szempontjából az ipari körzetek kizárólag regionális megközelítést tesznek lehetővé, endogén regionális fejlesztési stratégiát alapozva meg, addig a térbeli agglomerációk neoliberális ügyrendet támogatnak, mely az innovációs, globálisan versenyképes régiók támogatásán alapszik. Ebből a szempontból a klaszterek a legrugalmasabbak, annak ellenére, hogy M. Porter a klaszterek elméletének használatát a fejlett gazdaságok esetében ajánlja, hiszen a klaszterek felépítése fejlett üzleti környezetet feltételez.

A gazdaság térszerkezetének átalakulása. A foglalkoztatott népesség jellemzői

A területi egyenlőtlenségek alakulása szempontjából kitüntetett szerepet kap a gazdasági tényezők egyenlőtlen elosztása. A munkaerő mennyisége, de főként minősége fontos erőforrást jelent egy térség fejlődése szempontjából. Bár a romániai régiók nagyjából azonos népességszámmal rendelkeznek, a megyénkénti gazdasági fejlettség, népsűrűség, iskolázottság, urbanizációs szint és korcsoport szerinti megoszlás eltérően hat az adott területiségység munkaerőpiacának optimális működésére.

Az utóbbi évek általános tendenciájának tulajdonítható az idősebb korosztály (55-64 év, valamint a 65 év felettek) foglalkoztatottságának a növekedése is. Így a korhatár előtti nyugdíjaztatás után a foglalkoztatott népesség e csoportja jelentősen megnövelte részesedését az összfoglalkoztatott népességben belül és viszonylag rövid időn belül (2004-2008 között) 13,8%-ról – 16,3-ra növekedett (abszolút számokban ez mintegy 80.000 fős növekedést jelentett). A foglalkoztatott népesség e korcsoportjának növekedése szoros összefüggésben áll az életszínvonal radikális csökkenésével, a bérek jelentős visszahúzóásával különösen a vidéki térségekben (2008-ban a 65 év feletti vidéki népesség foglalkoztatottsági rátája 10,8% volt).

A tervezési statisztikai régiók szintjén a 15-64 éves lakosság foglalkoztatottsági szintje 2008-ban csupán az Északkeleti, Déli, Délnyugati és a Bukarest-Ilfov-i régiókban haladja túl az átlagértéket (60% fölött), az ország többi részében a foglalkoztatottság alig 56%-os. A fővárosi régió kivételével, ahol a foglalkoztatott népesség nagyobb részarányát a sikeresebb privatizáció és a külföldi befektetések által teremtett új munkahelyek foglalkoztatás kínálatának szélesebb skálája magyarázza, az ország relatíve szegényebb régióiban a magasabb foglalkoztatottsági szintet a mezőgazdaságban dolgozók nagyobb részaránya adja. Ehhez adódik úgy a fiatal korosztály (15-24 év), mint pedig az idősebb népesség (54 év felett) magasabb foglalkoztatási rátája

is. A Közép régió esetében az alacsonyabb foglalkoztatottsági rátát nagymértékben magyarázza a kitermelő- és nehézipar hanyatlása során elbocsátott nagyszámú munkaerő (különösen Brassó, Hargita és Kovászna megyékben), melynek egy része a munkanélküliek, másik része a nyugdíjasok számsorait növelte. Emellett nem elhanyagolható tényező a születéskor várható élettartam átlagon felüli értéke sem (a Bukarest-Ilfov régió után itt a legmagasabb), mely fokozatosan a korcsoportok arányának kitolódásához vezetett, ezzel újból hozzájárulva az inaktív népesség számbeli növekedéséhez (akárcsak a fővárosi régióban). Ezt támasztja alá a településtípusonkénti vizsgálat is, azaz éppen ezekben a régiókban magasabb a vidéki népesség foglalkoztatottsági rátája, míg az ország fejlettebb régióiban a nemzetközi tendenciákhoz hasonló magasabb városi foglalkoztatottság jellemző. A kereső népesség *iskolázottsági szintjét* vizsgálva ország szinten a középfokú tanulmányokkal rendelkező foglalkoztatottak kiterjedése a jellemző, de pozitív tendenciaként állapítható meg, hogy a felsőfokú képzettséggel rendelkező 15-64 éves munkaképes korú lakosság túlhaladja a csak alapfokú oktatásban részesült személyek arányát. Az iskolázottsági szint regionális elemzése megerősíti a fejlett és elmaradott térségek közötti hatalmas különbséget, azaz az ország nyugati és középső részein jóval magasabb a felsőfokú diplomával rendelkező kereső népesség, mint a déli vagy a keleti részeken. A fiatalabb korosztály (15-25 évesek) iskolázottsági szintjét vizsgálva azt is meg tudhatjuk, hogy a háztartások vagy a nemzetgazdaság mekkora hangsúlyt fektet a fiatal nemzedék továbbtanulásának szükségességére. Ez fontos feltétel lehet az ország jövőbeni, magasan képzett munkaerőjének a biztosításában. Ország szinten e korosztály foglalkoztatási rátája 8,3%, a Délkeleti (9,4%) és az Északkeleti (9,2%) régiók fiatal korcsoportjainak munkaerő szükségletére tartott igény jóval túlhaladják a Romániára számolt átlagértéket. Az egyetlen kivételt Iași megye képezi, mely történelmi múltú felsőoktatási intézménnyel rendelkezik, így jóval magasabb a felsőfokú diplomával rendelkező lakosság száma is. Legkisebb a fiatal korosztály foglalkoztatási rátája – a fővárosi régió mellett (6,1%) – az Északnyugati régióban (7,4%), mely szoros kapcsolatban áll a magasabban képezett népesség nagyobb részarányával.

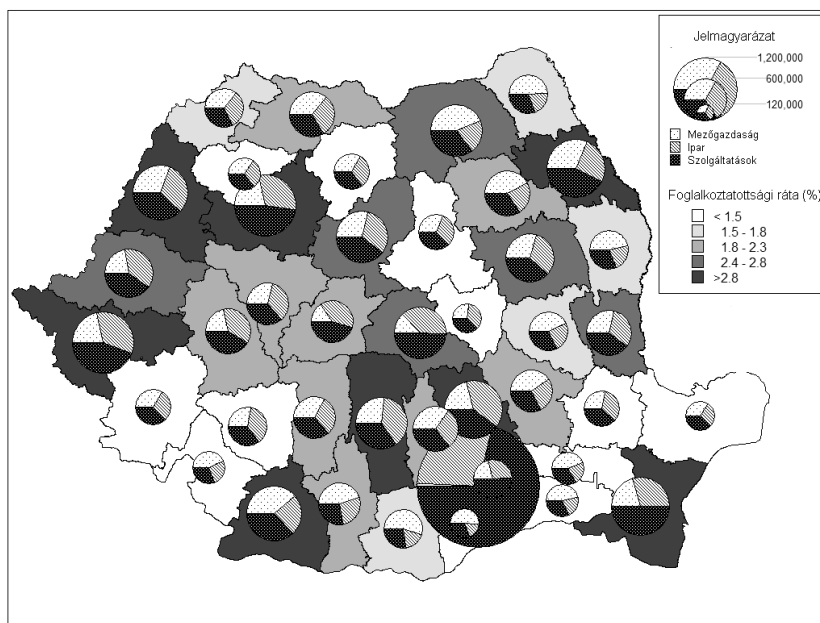
A foglalkoztatás időbeni alakulását leginkább a munkanélküliség és a *főbb gazdasági ágazatok* megoszlásának területi szintű elemzése tükrözi, ez utóbbi egyben a társadalom modernizációjának fontos lépését is jelenti. Az átmeneti időszak alatt az ipari dolgozók aránya a korábbi, az 1990-es évben regisztrált 34%-ról 27%-ra esett vissza 2000-ig, az aktív népesség fennmaradó része az önálló mezőgazdaság, kisebb része pedig a szolgáltatások valamely ágazata fele fordult. Ezzel is magyarázható a háztáji önellátásra szorító agrárkeresők részarányának a korábbi 28,6%-ról (1990) 41,4%-ra való növekedése 2000-ig, majd erős visszaesést regisztrálhatunk napjainkig, anélkül, hogy elérné a '90-es év szintjét.

Regionális szinten a legmagasabb az agrárkeresők aránya (2008) a Délnyugati, Déli és Északkeleti régióban (35% felett), melyek – akárcsak más társadalmi-gazdasági mutatók szempontjából – Románia legszegényebb régióit alkotják. A fennálló területi egyenlőtlenségeket méginkább tükrözi a megyei szintű kimutatások, hiszen egyes munténiai vagy moldvai megyékben (Giurgiu, Teleorman, Botoșani) a primér szektorban foglalkoztatottak aránya az 50%-ot is eléri (1. ábra). Ezzel ellentétben a Déli régió északi megyéinek változatosabb gazdasági profilja nemcsak az ipari vállalatok magas üzleti forgalmához járulnak hozzá, de a külföldi tőke egyik fontos célállomását is képezik (Renault – Pitești, Holcim – Câmpulung Muscel, Samsung COS – Târgoviște). A leghátrányosabb helyzetben a vidéki települések állnak, hiszen a munkahelyek hiánya a fiatal népesség erős elvándorlásához vezetett, így a térség a többszörösen hátrányos problémaregiók csoportját alkotja. Ugyancsak az agrárfoglalkoztatottak magas arányával tűnnek ki Olt (45%), Vaslui (46,9%) és Călărași megyék (47,1%).

Az agrárfoglalkoztatottak legalacsonyabb arányát 2008-ban a Középső, Nyugati és Északnyugati régióban találjuk (20-30% között), melyekhez hozzáadódik a fővárost is magába foglaló Bukarest-Ilfov régió (5% alatt). A regionális átlagok azonban eltakarják az egyes megyék rendkívül nehéz helyzetét. A legheterogénebb ilyen szempontból az Északnyugati régió, melynek fejlett pólusait (Kolozs és Bihar megye), a versenyképességhez szükséges váltás hiányával súj-

tott Máramaros, Szatmár, Szilágy és Beszterce-Naszód megyék húzzák vissza (az agrárfoglalkoztatottak részaránya napjainkban is még mindig 30% felett van).

Az *ipari foglalkoztatottak* aránya egy felülről-lefele irányuló utat járt be, hiszen az 1990-es évek elején regisztrált 43,1%-ról 29,7%-ra esett vissza 2008-ig. Különösen magas volt az iparban foglalkoztatottak csökkenése Hunyad, Gorj, Prahova, Brassó, Szeben, Krassó-Szörény megyékben (20-30% között).

1. ábra: A főbb gazdasági ágazatokban foglalkoztatottak területi megoszlása

Forrás: Tempo Online adatbázisa alapján a szerző szerkesztése

A fellelhető koncentrátság kifejezésére használt Herfindahl-index szerint a mezőgazdaságban foglalkoztatottak térbeli megoszlása a kilencvenes évektől kezdődően kismértékben növekedett majd állandósult, amelynek háttérében az áll, hogy míg korábban bizonyos területekre koncentrálódott a mezőgazdasági földművelés, napjainkban ez kiegyenlítődt, tehát minden megyében kevésbé vagy erőteljesebben, de nőtt az agrárfoglalkoztatottak részaránya. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak területi kiegyenlítődése csökkentette ugyan az egyes területegységek között korábban meglévő differenciáltságot, globális léptékben azonban a területi egyenlőtlenségek elmélyülését idézte elő. Az ipari foglalkoztatottak koncentrációs mutatójának csökkenése összefügg az „egy területen összpontosuló” nagyipari vállalatok hanyatlásával, mely Brassó, Gorj, Hunyad, Prahova, Galac megyékben jelentkezett erőteljesebben. Az új évezred elejei növekedést többnyire Románia húzóágazatának tekintett építőipari foglalkoztatottak területi koncentrátsága adja, ezzel újból kifejezően illusztrálva az egyenlőtlenségek szembetűnő növekedését. Az építőiparban foglalkoztatottak részaránya egyes megyékben (Iasi, Kolozs, Szeben, Bukarest, Beszterce-Naszód és Szatmár) a 25-30%-ot is meghaladta.

2. táblázat: A főbb gazdasági ágazatokban foglalkoztatottak területi koncentrációja

1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Mezőgazdaság										
0.0271	0.0273	0.0273	0.0273	0.0272	0.0272	0.0272	0.0271	0.0271	0.0273	0.0273
Ipar										
0.0368	0.0380	0.0367	0.0383	0.0372	0.0369	0.0402	0.0381	0.0379	0.3779	0.0377
Tercier										
0.0448	0.0480	0.0485	0.0505	0.0515	0.0537	0.0503	0.0558	0.0574	0.0592	0.0646

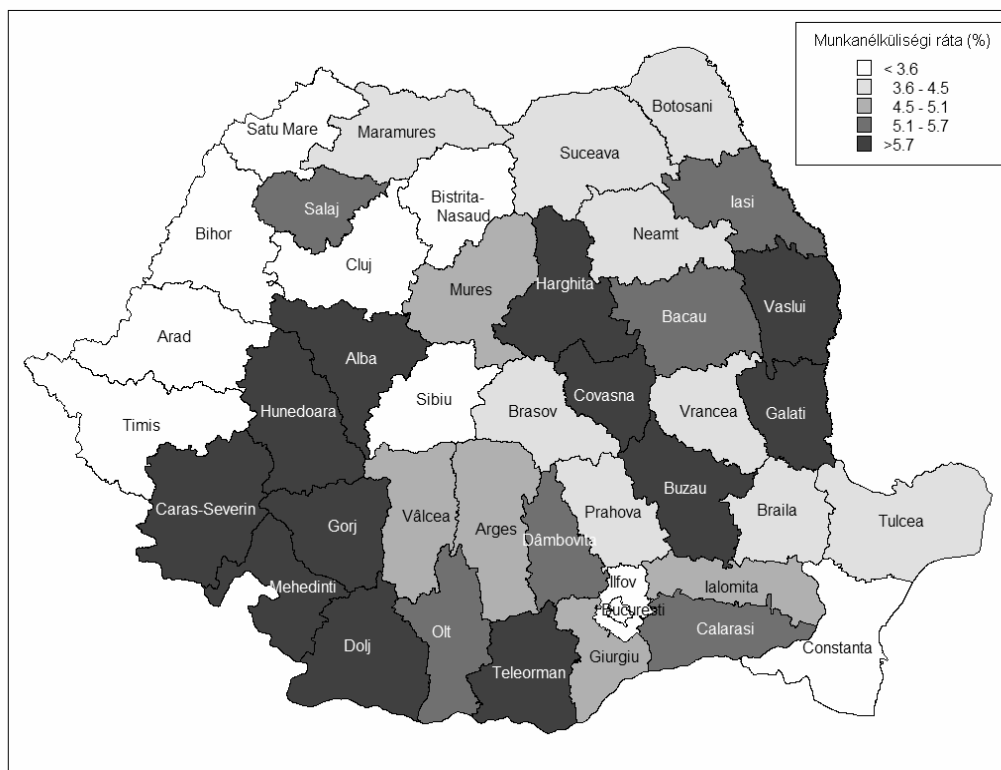
Forrás: Tempo Online adatbázis alapján a szerző számítása

Ugyancsak növekvő tendenciát mutat a szolgáltatásban foglalkoztatottak koncentrációs mutatója is, ami a versenyképes piacgazdaság irányába való elmozdulás és a külföldi tőkebefektetések által létrehozott (többnyire a szolgáltatási szférában) új munkahelyek gyarapodásával magyarázható.

A terciarizálódási tendencia az Erdély-i régiókban, mint láttuk erőteljesebb, mint az ország keleti felében, de az ugyanazon régióon belüli jelentős differenciáltság a népesség társadalmi jellemzőitől, a településhálózat és infrastruktúra fejlettségétől is függ. Míg a Nyugati régió esetében a szolgáltatási ágazatokban foglalkoztatottak aránya meglehetősen homogénnek és kiegyensúlyozottnak tekinthető (30-40% között), addig az Északnyugati régióban jelentős eltérés mutatkozik a mezőgazdasági tevékenység által dominált Szatmár (a népesség több mint fele foglalkoztatott ebben az ágazatban, a szolgáltatásban dolgozók részaránya csak 30%) és Kolozs megyék között, ahol a terciar szektor súlya a mérvadó (47,6%). Ugyanilyen éles különbség húzódik az ipari dolgozókat felszívó és erősödő agrártársadalmú Hargita, valamint a turisztikai központok fellegrá, Brassó között. Mint láttuk a különböző gazdasági ágazatokban foglalkoztatott népesség eltérően alakult: egyes ágazatokban, mint a kitermelő vagy feldolgozó ipar erőteljes csökkenést regisztrálhatunk, míg a kereskedelem, pénzügy, közigazgatás, oktatás és nem utolsósorban a mezőgazdaságban erőteljes növekedés volt tapasztalható.

A munkanélküliség regionális egyenlőtlenségei

Az össznépesség erőteljes apadása, az aktív népesség demográfiai elöregedésének általánossá válása, a dezindustrializációs folyamat az összfoglalkoztatottak számának fokozatos csökkenéséhez vezetett (különösen az ipari szektorban) ezzel együtt a munkanélküliség óriási értékekre növekedett. A munkanélküliségi ráta 1999-ben érte el a csúcspontját, ebben az évben a munkanélküliek száma 1 millióra növekedett és kevés volt az a település, ahol ne fogalmazódott volna meg e társadalmi diszfunkciókat okozó probléma megoldásának szükségessége. A vizsgált időszak utóbbi éveiben a munkanélküliség legmagasabb arányával az Északkeleti-, Déli és Délnyugati régió tűnik ki (6% felett), míg a legalacsonyabb értékeket Bukarest mellett (1,6%) az Északnyugati (3,3%) és Nyugati (3,8%) régióban találjuk, különösen a határmenti megyékben, de az elemi magyarázó tényezőt az illető területegységek változatosabb gazdasági szerkezete képezi (2. ábra).

2. ábra: A munkanélküliség területi eltérései

Forrás: Tempo Online adatbázis alapján a szerző szerkesztése (2008)

Mivel a munkanélküliség és az egy főre jutó GDP között erős pozitív korreláció figyelhető meg ($r = 0,506$), lényegesnek tartottuk megvizsgálni a romániai megyék térbeli pozícióját a munkanélküliség és a fejlettség függvényében.

Mint a 3. táblázatból is kiténik az ország térségeinek mintegy 14%-a sorolható az alacsony munkanélküliséggel és magas fejlettségi szinttel jellemezhető régiók csoportjába. Ez különösen a fővárost és az ezt körülövező Ilfovra, valamint Kolozs, Bihar, Arad és Temes megyékre tevődik, míg e hierarchia legalsó részén Vaslui és Teleorman megyék állnak, melyek országos viszonylatban is a szegénység pólusát alkotják. Teleorman megye a többszörösen hátrányos helyzetű régiók csoportjába tartozik, hiszen úgy a demográfiai mutatói (magas öregségi index, apadó népesség), mint pedig társadalmi-gazdasági helyzetképe (az analfabéták magas részaránya, a népesség túlnyomórészt a mezőgazdaságban való foglalkoztatása) következtében e térség esetében a jövőben sem várható határozott, szembetűnő pozícióváltás. Bár Vaslui megye népességének korszerkezete kedvezőnek bizonyul, a lakosság iskolázottsági szintje és a térség infrastrukturális ellátottsága a gazdasági fejlődés tekintetében újból negatív tényezőként hat.

A fenti elemzések rámutatnak egy fontos társadalmi diszfunkció – a hosszú távú munkanélküliség – mint kategória megjelenésére. A hosszú távú munkanélküliek aránya különösen a városi férfi lakosság körében a legmagasabb (2008-ban 2,9%), de a munkanélküliségnek kitett legsebezhetőbb korosztály a 15-24 éves fiatal népességet érinti. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal adatai szerint ország szinten 2008-ban e korosztály munkanélküliségi rátája 18,6% volt. Ha egy regressziós elemzést végzünk, melyben a munkanélküliségi rátát tekintjük függő és a GDP évi növekedését független változónak, kimutatható, hogy a GDP évi 1%-os növekedése a felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélküliek mintegy 0,21%-os csökkenését idézi elő.

3. táblázat: A munkanélküliség és a fejlettség kapcsolata

	GDP/fő (PPC) 2007			
Munkanélküliségi ráta (%) 2008	<i>magas</i>	<i>közepes</i>	<i>alacsony</i>	<i>nagyon alacsony</i>
<i>nagyon alacsony</i>	Bukarest, Ilfov, Kolozs, Bihar, Temes, Arad, Konstanca, Szeben	Beszterce- Naszód	Szatmár	
<i>alacsony</i>	Brassó	Vâlcea, Maros	Prahova, Tulcea, Brăila, Máramaros	Vrancea, Suceava, Neamț, Botoșani
<i>közepes</i>	Argeș, Fehér	Krassó- Szörény, Szil- ágy	Dâmbovița, Buzău, Iași, Bacău	Olt, Ialomița, Giurgiu, Călărași
<i>magas</i>		Gorj, Kovászna, Hargita	Hunedoara, Mehedinți, Dolj, Galați	Vaslui, Teleorman

Forrás: Tempo Online és Eurostat adatbázis alapján a szerző számítása

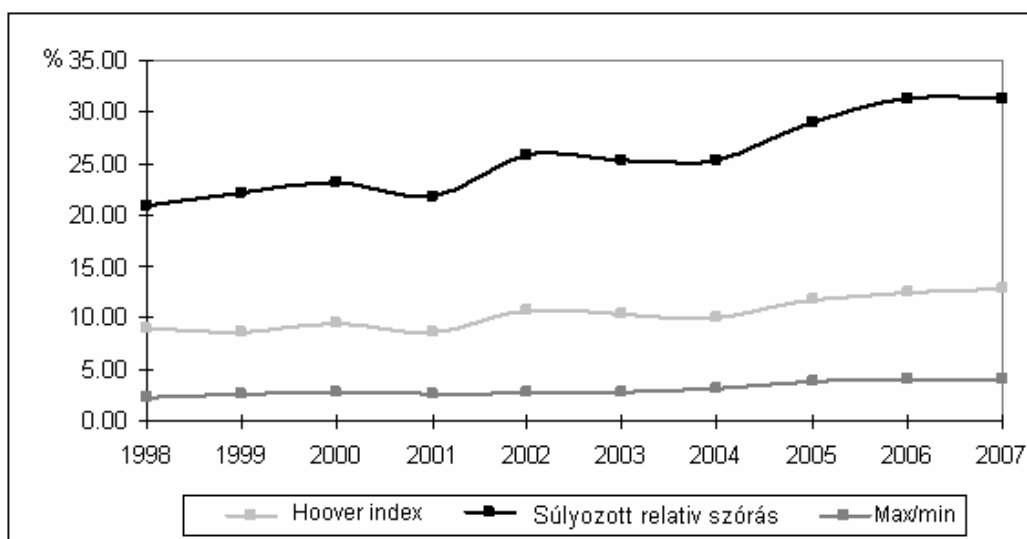
A romániai régiók fejlettségi szintje az egy főre jutó GDP alapján

A rendszerváltás időszakában bekövetkezett változások egyik legfontosabb eleme Romániában a területi egyenlőtlenségek növekedése volt. A földrajzi térben bekövetkezett differenciálódás új térszerkezetet alakított ki, melyet a megújuló és válságba kerülő piaci folyamatok modelláltak: elsősorban a külföldi tőkebefektetések és a vállalkozások számának növekedése volt meghatározó, de olyan elemek is megjelentek, melyek korábban nem léteztek vagy rejtve maradtak, mint a munkanélküliség, a jövedelem erőteljes differenciálódása, a külföldi tőkebefektetések szelektív megoszlása. Mindezen folyamatok hatása egyértelműen a társadalmi egyenlőtlenségek tartós növekedésének irányába hatott, tagolt társadalmi és gazdasági teret hozva létre. Országos viszonylatban az egy főre jutó GDP évi növekedését a kilencvenes évek közepén beálló gazdasági visszaesés törli meg. Az állami vállalatok szerkezeti átalakítása lassú ütemben haladt, elmaradt a privatizáció felgyorsítása is, nőtt a külkereskedelmi mérleg és a központi költségvetés hiánya (Réti T. 2003). Az országban hatalmas volt az infláció, a vállalatbezárások számának emelkedésével egyidőben a munkanélküliség szintje is növekedni kezdett, így a visszaesés a gazdaság egészét érintette. A kilencvenes évek vége felé a makrogazdasági folyamatok stabilizálódása, az egyre erősödő külföldi tőkebefektetések, de nem utolsósorban a vágató infláció 16%-ra való visszaszorításának következtében az egy főre jutó bruttó hazai össztermék is növekedésnek indult, 2001-ben elérve az 5,7%-os növekedési rátát. E pozitív változások ellenére is Románia egy főre jutó GDP-je jóval az EU átlag alatt marad, és csak a főváros, Bukarest közelíti az EU átlag 90%-hoz. Bukarest minden gazdasági mutató tekintetében messze kiemelkedik a többi térség közül: gazdasági értéktermelése mintegy kétszer haladja túl az országos átlagot, az egy főre jutó GDP leginkább a 27-ek Európájának átlagához közelít (92,2%). Bár a főváros az ország népességéből csak 9%-kal részesedik, az ország hazai össztermékének 23%-át állítja elő, ugyanakkor itt a legnagyobb a vállalkozássűrűség (a kis- és középvállalkozások 21,5%-a koncentrálódik itt)

de kimagasló a külföldi tőkekonzentráció (az 1991-2005 közötti időszakban Romániába áramlott külföldi működőtőke-befektetések mintegy 60,6%-a, azaz 7,6 milliárd euró összpontosul itt), valamint a K+F szektorban alkalmazottak megoszlása is (22,9/1000 alkalmazott).

Ha az országos értékekből való százalékos részesedés tükrében vizsgáljuk a térségeket a fennálló különbségek még inkább kiéleződnek: a legjobb és legrosszabb helyzetű régiók közötti különbségek nemhogy csökkentek volna, mindinkább a regionális tagoltság felerősödésének lehetünk tanúi. Míg 1998-ban e két térségtípus között háromszoros volt a különbség (a moldvai Vaslui és Bukarest között), addig 2007-ig ez közel ötszörösére növekedett.

Ha az új évezredig egy alacsonyabb szinten stabilizálódó, esetenként csökkenő mértékű fejlődésbeli tendencia figyelhető meg, az időszak második felétől a nivellálódás helyét egyre inkább egy növekvő polarizáció veszi át. Mindezt nagymértékben befolyásolta a kilencvenes évek közepétől felerősödő gazdasági szerkezetváltási folyamat, melynek következtében a kitermelő- és nehézipar által dominált hegyvidéki területek, valamint a keleti és déli rurális térségek erőteljes hanyatlásnak indultak a viszonylag kedvezőbb pozíciójú, jobb infrastruktúrával és diverzifikáltabb gazdasági szerkezettel rendelkező régiókhoz képest. Ezt támasztja alá az egy főre jutó GDP százalékos növekedési üteme is az 1998-2007 közötti periódusban, melynek értelmében a legnagyobb gyarapodás leginkább a dinamikusan fejlődő nyugati térségeket és a főváros északi, fejlettebb szomszédjait érintette lényegesen moderáltabb szinten maradván a keleti és déli, periférikus térségek esetében.

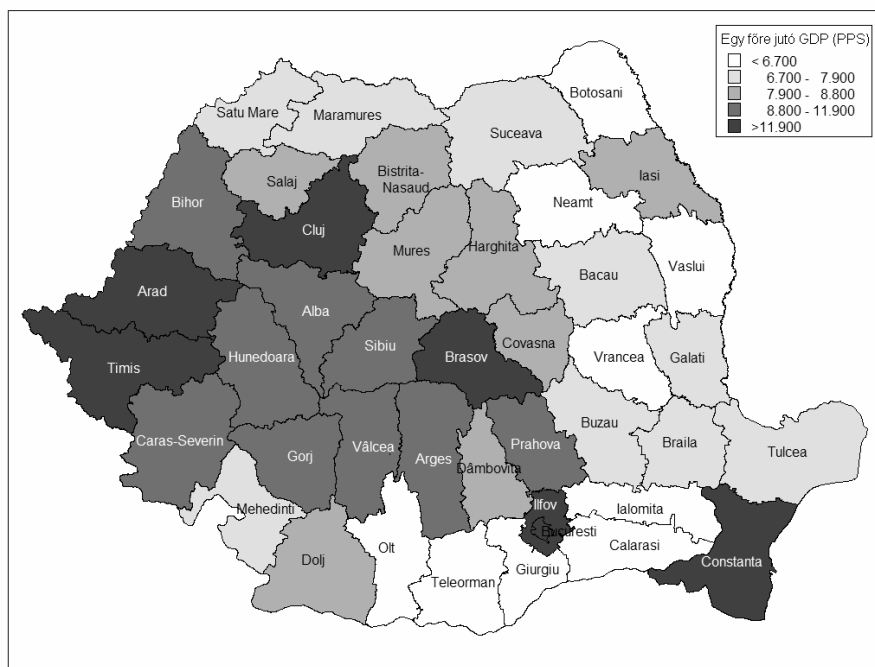
3. ábra: Megyei szintű gazdasági fejlettségi különbségek Romániában az egy főre jutó GDP alapján

Forrás: az Eurostat adatai alapján a szerző szerkesztése

Az utóbbi évek jelentős pozícióváltást eredményeztek a fejlettségi rangsorban, de általánosan megfigyelhető, hogy a korábban is hátrányosabb helyzetben levő térségek kitörési esélyei tovább csökkentek, „lefelé nivellálódtak”, míg a magasabb fejlettségi szinttel jellemezhető régiók tovább erősítették a romániai térszerkezetben elfoglalt pozíciójukat. Továbbra is az ország legfejletlenebb régiója és egyben legszegényebb pólusa – akárcsak évszázadokkal ezelőtt – Moldova, ezt követi Olténia, Munténia, míg az átmenet nyertes térségei a főváros mellett a tágan értelmezett Erdély területe. Mindez alátámasztja azt a tényt is, hogy hosszú távon az ország regionális fejlettségi tagoltsága stabilnak bizonyul, jelentősebb helyzetváltozások a fejlettebb térségek esetében figyelhetők meg, a legszegényebb régiók a rendszerváltás utáni „nyitással” egy

időben sem voltak képesek alkalmazkodni a megváltozott társadalmi-gazdasági folyamatokhoz. E két térségtípus közötti fejlettségi olló nyílása tovább erősíti a dinamikus és az elmaradottabb, hanyatló vidékek közötti szakadék továbbmélyülését.

Az egy főre jutó GDP átlagon felüli értéke a messze kiemelkedő Bukarest mellett többnyire az Erdély területén elhelyezkedő megyékre jellemző (4. ábra), de átlagon felüli értéket találunk a Gorj-Vâlcea-Argeş-Prahova ipari tengelyt kiegészítő Konstanca megyében is, többnyire azokban a megyékben, melyek 1989 után erősítették meg térbeli pozíciójukat. Lényegében a déli terület-egységeket egy kettős térszerkezet jellemzi: az északi megyék változatosabb gazdasági struktúrával rendelkeznek és egyben a külföldi tőkebefektetések célállomását is képezik míg ezzel szemben déli szomszédjaik fejlődési útjait a hetvenes évek erőltetett iparosítása határozta meg, így napjainkban is a piacgazdaságra való áttérés és a szerkezetváltás okozta nehézségekkel küszködnek.

4. ábra: Az egy főre jutó GDP területi megoszlása
 Forrás: az Eurostat adatai alapján a szerző szerkesztése

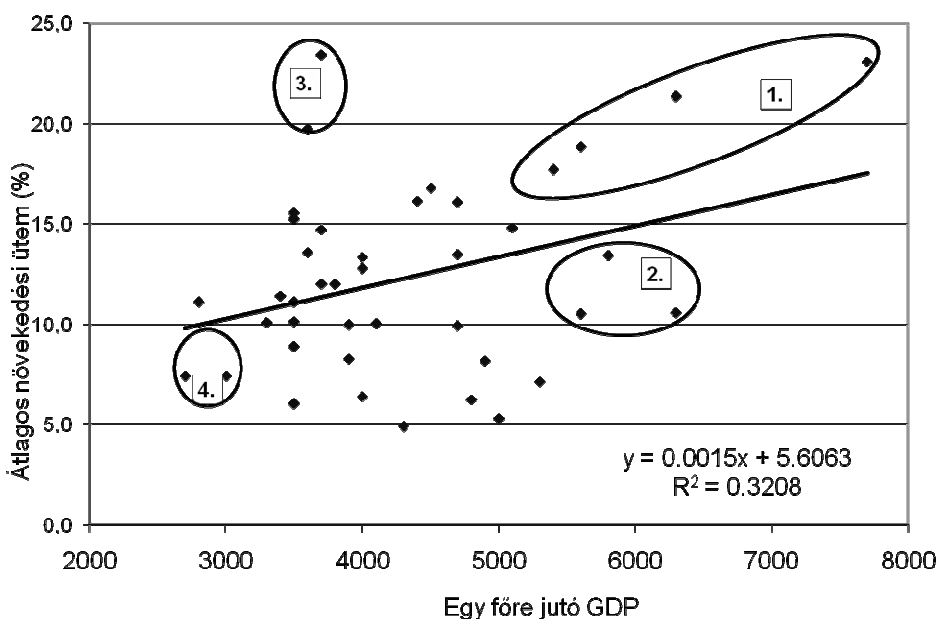
Ha figyelembe vesszük az egy főre jutó GDP évi növekedését és minden térség gazdasági teljesítőképességének értékét a következő csoportokat határozhatjuk le (5. ábra).

Az első csoport azokat a megyéket foglalja magában, amelyek magas jövedelemmel és növekedési rátával rendelkeznek. Ebbe a kategóriába tartozik a főváros mellett Ilfov, Temes és Kolozs megye. Az említett, magas GDP-vel rendelkező térségek tudtak a legsikeresebben alkalmazkodni a megváltozott társadalmi-gazdasági feltételekhez, nekik sikerült a leghatékonyabban integrálni az új térformáló erők differenciáló jegyeit. Ezek a terület-egységek képezik/képezhetik a versenyképes Románia stabil pólusait, ahol a felhalmozódott szellemi tőke, a szolgáltatási szektorban dolgozók magas részaránya, a magas urbanizációs szint és a megtermelt GDP képes lesz elérni az európai gazdaság színvonalát.

A második kategóriába (2-es csoport) azok a területek kerültek, amelyek bár magas jövedelemmel rendelkeznek, a vizsgált periódus alatt a GDP növekedési üteme alacsonyabb intenzitású volt. Ide sorolható Konstanca, Brassó és Gorj megye, ahol a szerkezetváltás során kialakult társa-

dalmi feszültségek (a kitermelő- és nehézipar hanyatlása), a lassú és elhúzódó privatizációs folyamatok nagymértékben befolyásolták a GDP alacsony növekedési ütemét.

A 3-as csoport megyéi esetében valóban egy gyors felzárkózási/konvergenciát mutató folyamatról beszélhetünk (Fehér és Hunyad megye), hiszen az átlag alatti jövedelmi pozíciójukhoz egy viszonylag magas növekedési ütem társult. Ez annak is tulajdonítható, hogy az említett megyék gazdasági növekedési üteme viszonylag alacsonyabb szintről indult, így a növekedés erőteljesebben megnyilvánult, mint a fejlettebb térségek esetében.

5. ábra: Az egy főre jutó GDP és a gazdasági teljesítőképesség közötti korreláció
 Forrás: Eurostat adatai alapján, a szerző szerkesztése

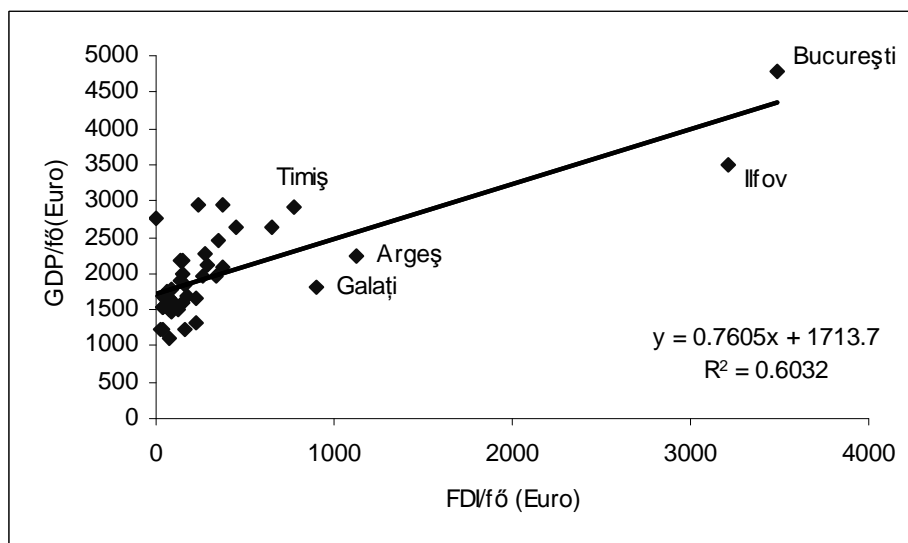
A leghátrányosabb helyzetű régiókat a 4-es csoport jelöli, melyek nem tudtak javítani fejlettségi helyzetükön és úgy a vizsgált időszakban, mint már évszázadok óta Románia legszegényebb övezetét alkotják. Mindenekelőtt Botoșani, Vaslui és Giurgiu megyéről van szó, a többi terület nagymértékben illeszkedik a regressziós egyenlethez.

A külföldi tőkebefektetések regionális megoszlása

A foglalkoztatottsági szerkezet átalakításában, a versenyképesség növelésében a külföldi tőkebefektetések nagy szerepet játszanak, hiszen elősegítik a gazdasági növekedést, munkahelyeket teremtenek, erősítik a piaci versenyt, segítve ez által a piaci integrálódást. Ugyanakkor a külföldi tőkebefektetések képezik a globalizáció legfontosabb megjelenési formáját (Guran, 2002). Romániában közvetlenül is kimutatható a gazdasági fejlettség és a külföldi tőkebefektetések közötti egyenes kapcsolat, hiszen míg a kilencvenes évek elején a külföldi tőkebefektetések értéke alig haladta meg a 100 millió euro-t, 2005-ben a befektetett tőke mennyisége 5,2 milliárd euro-ra növekedett. Ez nagymértékben összefügg az üzleti környezet javulásával, a gazdasági-politikai stabilizációval, a vegyes vállalatok alapításával és működtetésével kapcsolatos szabályozások liberalizálódásával, de az EU csatlakozás közeledése is nagymértékben befolyásolta a külföldi tőkebefektetések évről-évre növekvő mennyiségét. Így ha Románia az európai kontinensen a sereg-

hajtók közé tartozik a külföldi tőkebefektetések szempontjából, a dél-kelet európai térségekben vezető pozícióval bír.

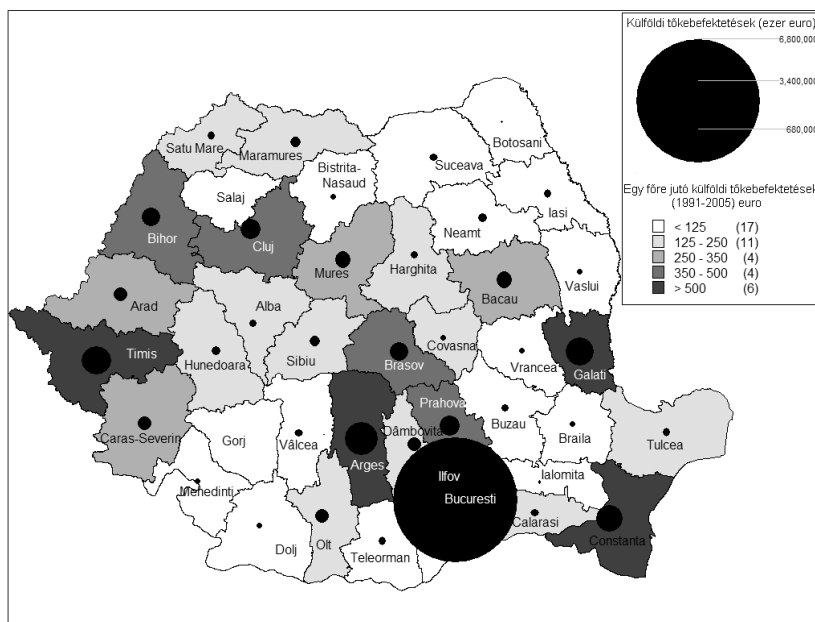
A külföldi tőkebefektetések területi megoszlása jelentős különbségeket takar, és ebben a kontextusban az egy főre jutó GDP és FDI vizsgálata kifejezően tükrözi az illető térség fejlettségi szintjét. A 2005-ig befektetett mintegy 12,8 milliárd euro-nak több mint fele (7,6 milliárd euro) Bukarest-Ilfov megyében összpontosul, ezt követi a Déli- és Délkeleti régiók, míg a sereghajtók közé Moldova és Olténia sorolódik.

6. ábra: Az egy főre jutó GDP és a külföldi tőkebefektetések kapcsolata 2006-ban

Forrás: Az Országos Cégbiztosítási Hivatal és az Eurostat adatai alapján saját számítás

A külföldi befektetők által létrehozott vállalatok területi megoszlása még nagyobb eltérésekről tanúskodik. Az 1990-2005 közötti periódusban létrehozott mintegy 119 120 kereskedelmi vállalatnak több mint fele (64 507) a fővárosi régióban koncentrálódik, több tízezer található a Nyugati, Északnyugati és a Közép régióban, míg a hierarchia legalsó lépcsőjén a Délnyugati, Déli és Északkeleti régiók állnak. A külföldi tőkebefektetések területi megoszlása lényeges különbségeket takar. Az egy főre jutó GDP-hez hasonlóan lehatárolhatunk néhány, a külföldi tőkebefektetések magas értékével jellemezhető területet: elsősorban a nyugati megyékről van szó, ehhez adódik Erdély keleti része, dél fele haladva Argeș, Prahova és Ilfov megyék valamint a főváros emelkedik ki. Az ország keleti részén csupán Constanta és Galați megyék tűnnek ki a viszonylagos magas tőkekoncentrációval. Amint az alábbi ábrából is kitűnik, a külföldi tőkebefektetések legnagyobb hányada a fejlett térségekben összpontosul, a keleti és délnyugati területek továbbra is fehér foltként tűnnek ki, ahol az egy főre jutó külföldi tőkebefektetések alig érik el a 155 euro-t. Bukarest képezi a külföldi tőkebefektetők legfontosabb célpontját, melyet mi sem bizonyít jobban, mint hogy itt összpontosul a Romániába érkező külföldi működőtőke több mint 50%-a, valamint a KKV-k több mint 20%-a.

7. ábra: Az egy főre jutó GDP területi megoszlása

Forrás: a Külföldi Tőkebefektetések Romániai Ügynökségének adatai alapján a szerző szerkesztése

Amint már az előbbieken említettük a legfőbb faktor, amely nagymértékben hozzájárul egy térség külföldi befektetésének növeléséhez az az elérhetőség, távolság és nem utolsósorban a regionális pozíció. Ha korrelációt számolunk az egy főre jutó FDI és minden egyes térség fekvése között, melyet a longitudinális koordinátákkal határozhatunk meg, a kapcsolat nem annyira erős: a szélességi koordináták és az FDI esetében $-0,275$, a hosszúsági koordináták és FDI között a korreláció jelentéktelen, csupán $0,089$. De ha csak a nyugati megyéket vesszük figyelembe (Szatmár, Bihar, Arad, Temes és Krassó-Szörény megyéket), az FDI és a hosszúsági koordináták között a korreláció $0,542$ -re emelkedik. Mindez azt bizonyítja, hogy a külföldi tőkebefektetések értéke annál inkább nő, minél közelebb van egy terület Európa nyugati részéhez. E vizsgálat egyben egy térség térbeli pozíciójának fontosságát is megerősíti.

Meg kell jegyeznünk, hogy továbbra is az ipar marad a külföldi tőkebefektetők kedvelt célpontja (az 1991-2005 közötti periódusban az iparba befektetett tőkemennyiség 52%-ot tett ki), ezt követi a szakmai szolgáltatások (21,7%), a kereskedelem (14,9%), szállítás (7,1%), turizmus (1,8%), építőipar (1,7%) és mezőgazdaság (0,9%). Az ipar iránti nagy érdeklődést meghatározza az a tény is, hogy Romániában a telkek ára kedvezőbbek, mint a legtöbb nyugat-európai országban, és bár a területi infrastruktúra fejlettsége több külföldi tőkebefektetőt elriaszt, mindezt ellensúlyozza a viszonylag képzett és olcsó munkaerő jelenléte. Egyes szakértők szerint Románia erős pontja azok az ágazatok, ahol a munkaerő intenzíven van kihasználva (textilipar, bútorgyártás) valamint azok, ahol többnyire nyersanyagot használnak fel (ércbányászat, faipar).

Következtetések

Következtetésként elmondhatjuk, hogy az utóbbi 50 év fejlesztési politikája pozitív hatással volt a regionális hierarchia újratemelésére, anélkül, hogy jelentősebb változást idézett volna elő a fejlettségi rangsorban. Így az ország területi szerkezetét Bukarest dominanciája uralja (ez a legnagyobb agglomerációs gazdaság Romániában), és néhány – már az iparosodás első fázisában –

megerősödött térség: Bánság (mindenekelőtt Temes megye, hiszen Arad és Krassó-Szörény megyék jelentős hanyatlásnak voltak kitéve), a Hunyad-Szeben-Brassó-Prahova völgyi tengely, al-Duna vidéke (Galati és Braila) és Bákó-Neamt megyék. Dambovita-Arges valamint Konstanca megyék a II világháború után kerültek az ország fejlettebb megyéi közé. Az ellentétes póluson, mint 100 évvel ezelőtt Olténia áll (mely összességében megelőzte Moldvát, de nem annak nyugati részét), Moldva (főként a keleti és északi része), Dobrudzsa északi része (Tulcea megye) és Erdély néhány megyéi, mint Szilágy és Beszterce-Naszód.

Látható, hogy a fejlesztési régiók szintjén megismétlődnek a történelem során kialakult regionális különbségek, és ez statisztikailag a megyék szintjén is megfigyelhető. Olyan fejlődésbeli különbségeket fedezhetünk fel, amelyek egybeesnek a kulturális-történelmi régiók határaival. Az alulfejlettség pólusa továbbra is Moldva (Északkeleti Fejlesztési Régió), Dobrudzsa, Havasalföld és Olténia (Délkelet, Dél és Délnyugat Fejlesztési Régiók) pozíciója köztes (de az országos átlag alatti), míg Erdély, Bánát és a Kőrösök vidéke (Központi, Nyugati és Északnyugati Fejlesztési Régiók), Bukarest mellett a fejlettség pólusát alkotják. Az Északnyugati régió mutatóinak legalacsonyabb értékei Szilágy és Beszterce-Naszód megyék hagyományosan alacsonyabb fejlettségével magyarázhatóak.

Az ország demográfiai és gazdasági potenciáljának az elemzése megerősíti azt a tényt, hogy a meglévő egyenlőtlenségek csökkenése helyett annak növekvő mértékével kell számolnunk. A demográfiai folyamatok alakulása korántsem bizonyulnak kedvezőnek a jövőbeni munkaerőpiaci-források fenntartásához, hiszen az alacsony természetes szaporulat mellett egyes településeknek magas öregségi index-el és fokozatos elnéptelenedéssel kell szembenézniük. A legégetőbb probléma mindenekelőtt a korcsoportok arányváltozására ható demográfiai előregedés folyamata, mely átszervezésre készíti a jelenlegi társadalmi és gazdasági rendszerek sokaságát, többek között az oktatást, a nyugdíjrendszert, de az egészségügy rendszer jelenlegi állapotára és fenntarthatóságára is nagy hatással van. Ebből a szempontból a legnagyobb különbségek a város és a vidék között jelenik meg.

Az ország gazdasági térszerkezetének átalakulása nem mutat lényeges változást: megerősödni látszik egy polarizált regionális fejlődési modell, melyben kitüntetett szerep jut a fővárosnak, mint az ország legmagasabb társadalmi és gazdasági fejlettségű térségének, melyhez hozzáadódik a változatosabb gazdasági szerkezettel rendelkező nagyvárosok csoportja (Kolozsvár, Temesvár, Konstanca). A legalacsonyabb társadalmi és gazdasági potenciállal a periférikus, ruralizált, monoindusztriális térségek rendelkeznek, különösen a kitermelőipari térségek, melyek napjainkban is a depresszió jegyeit hordozzák. Ezek a területeken a felhalmozódott társadalmi és gazdasági feszültségek néhol demográfiai diszfunkciókkal egészültek ki – különösen a Munténia déli területein – ahol a népesség évtizedes elvándorlása a demográfiai előregedés kiteljesedésével járt, mely kiegészülve az itt élő népesség alacsony iskolázottsági szintjével, a többszörösen hátrányos helyzetű térségek kialakulását idézte elő.

Bár az Európai Unióhoz való csatlakozás pozitívan befolyásolta az ország gazdasági helyzetét (mely az egy főre jutó GDP, a jövedelmek, de a külföldi tőkebefektetések növekedése esetében is megmutatkozott), az említett hátrányos helyzetű térségek még napjainkban is a piacgazdaságra való áttérés nehézségeivel küszködnek. A regionális egyenlőtlenségek új formáit magyarázó tényezők közül fontos szerep jutott a külföldi tőkebefektetéseknek, a KKV-k megoszlásának valamint a kutatás-fejlesztés területi szerkezetének is, melyek elengedhetetlenek a tudásalapú gazdaság fenntartásához. Ezek azonban szelektív jelleggel bírnak, hiszen leginkább a fejlett régiókban összpontosulnak, teljesen érintetlenül hagyva az ország déli és keleti övezeteit.

„A tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként – az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.”

Felhasznált irodalom

- Romanian Agency for Foreign Investment, 2005. Activity Report 2005.
- Benedek, J. (2004): *Amenajarea teritoriului si dezvoltarea regională*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană Publishing House.
- Benedek, J. (2006): “*Urban policy and urbanisation in the transition Romania*”. *Romanian Review of Regional Studies*, 2 (1): 51-64.
- Borzán, A. (2004): “România népességének alakulása, 1941-2002 (Evolutia populatiei României, 1941-2002)”. *Területi Statisztika*, 7 (2): 164-172.
- Fischer, M.; Stirböck, C. (2006): “Pan-European Regional Income Growth and Clubconvergence”. *Annals of Regional Science*, 40 (4): 693-721.
- Guran, N. Liliana (2002): *Investitiile străine directe si dezvoltarea sistemului de asezări din România*. Bucharest: Tehnică Publishing House.
- Heller, W.; Ianos, I. (2004): “*Spatial patterns of economy and migration in post-socialist Romania*”. *Europa Regional*, 12 (1): 4-13.
- Ianos, I. (1997.): “*Demographic Disparities in Romania*”. *Romanian Journal of Sociology*, VIII (1): 65-74.
- National Statistics Institute. 2010. Anuarul Statistic al României (serii de timp 1990-2008). <http://www.insse.ro>.
- National Statistics Institute. 2002. Population and Dwelling Census, 18-27 March 2002. <http://www.insse.ro>.
- Krugman, P. (2000): “*Where in the World is the «New Economic Geography»?*”, in: Clark G.L., Feldmann M.P., Gertler M.S. (eds.), *The Oxford Handbook of Economic Geography*. Oxford: Oxford University Press.
- Niebuhr, A.; Stiller, S. (2003): “Territorial Disparities in Europe”. *Intereconomics*, 38 (3): 156-164.
- Plummer, P.S. (2000): “*The Modeling Tradition*”, in Sheppard E., Barnes T.J. (eds.): *A Companion to Economic Geography*, Oxford, Blackwell. 27-40.
- Porter, M.E. (2000): “Locations, Clusters, and Company Strategy”, in: Clark G.L., Feldmann M.P., Gertler M.S. (eds.): *The Oxford Handbook of Economic Geography*. Oxford: Oxford University Press. 253-274.
- Sunley, P. (2000): “*Urban and Regional Growth*”, in Sheppard E., Barnes T.J. (eds.): *A Companion to Economic Geography*. Oxford: Blackwell: 187-201.